

Χρήστου Γ. Γκότση

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, τὴν 8ην Σεπτεμβρίου, ἡ Ἐκκλησία μας πανηγυρίζει «τό Γενέθλιον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας».

Διὰ τό γεγονός αὐτό τὰ Εὐαγγέλια σιγοῦν. Ἡ ἴδια ἄλλωστε σιγή ἀπλώνεται γύρω ἀπό τό μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐλάχιστοι εἶναι καί οἱ λόγοι της, πού διεσώθησαν. Ἀρκεῖ νά σημειωθῇ, ὅτι ἡ προτροπή πρὸς τοὺς ὑπηρέτας κατὰ τό θαῦμα ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας «ὅ,τι ἂν λέγῃ (ὁ Χριστός) ὑμῖν, ποιήσατε» (Ἰω. 2, 5) εἶναι οἱ τελευταῖοι της λόγοι, πού ἀναφέρουν τὰ Εὐαγγέλια. Ἀπό τότε (τό θαῦμα ἐγένε κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ πρώτου ἔτους τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου) καί εἰς τό ἑξῆς ἡ Θεοτόκος παρακολούθησε μέ σιωπὴν τὴν δρᾶσιν τοῦ Υἱοῦ της καί σιωπηλὴ ἔπνιξε τὸν πόνον της κάτω ἀπὸ τὸν Σταυρόν Του.

Τὰ κενὰ τῶν Εὐαγγελίων περὶ τοῦ βίου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου συμπληρῶνουν αἱ ἀπόκρυφοι διηγήσεις. Αὐταί, γραμμέναι ἀπὸ εὐσεβεῖς συγγραφεῖς καί πλουτισμέναι ἀπὸ τὴν φαντασίαν των, δίδουν πληροφορίας διὰ τὴν Γέννησίν της, τὴν παιδικὴν της ἡλικίαν, τὴν Κοίμησίν της. Ἡ Ἐκκλησία ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ κείμενα αὐτὰ τὰς παραδόσεις, πού ἐθεώρησεν ἀληθινὰς καί τὰς διεφύλαξεν εἰς τὰς ἑορτάς, τοὺς ὕμνους, τὰς εἰκόνας, πού ἐγένιναν μέ τό ὑλικόν των. Ἀρκεῖ νά σημειωθῇ, ὅτι ἡ προτροπή πρὸς τοὺς ὑπηρέτας κατὰ τό θαῦμα ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας «ὅ,τι ἂν λέγῃ (ὁ Χριστός) ὑμῖν, ποιήσατε» (Ἰω. 2, 5) εἶναι οἱ τελευταῖοι της λόγοι, πού ἀναφέρουν τὰ Εὐαγγέλια. Ἀπό τότε (τό θαῦμα ἐγένε κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ πρώτου ἔτους τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Κυρίου) καί εἰς τό ἑξῆς ἡ Θεοτόκος παρακολούθησε μέ σιωπὴν τὴν δρᾶσιν τοῦ Υἱοῦ της καί σιωπηλὴ ἔπνιξε τὸν πόνον της κάτω ἀπὸ τὸν Σταυρόν Του.

Μία ἀπό τὰς ἀποκρύφους διηγήσεις εἶναι τό «Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου». Ἀνεφέρθη κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν εἰκόνων τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

Τό Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου διηγεῖται μεταξύ ἄλλων καὶ τὰ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεομήτορος. Ἀπὸ αὐτό μανθάνομεν τὰ ὀνόματα τῶν γονέων τῆς, πού εἶναι Ἰωακείμ καὶ Ἄννα, τὴν ἀτεκνίαν των, τὴν καταγωγὴν τοῦ Ἰωακείμ ἀπὸ τό βασιλικόν γένος τοῦ Δαβίδ κ. ἄ. Ἐδῶ βλέπομεν τὴν θλίψιν καὶ τὰ δάκρυα τοῦ ἀνδρογύνου διὰ τὴν ἀτεκνίαν του, καθὼς καὶ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς νηστείας του διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνου.

Ἐκτός ἀπὸ τό Πρωτευαγγέλιον, ἓνα ἄλλο ἀπόκρυφον Εὐαγγέλιον, τό λεγόμενον τοῦ Ψευδο-Ματθαίου, πού συμφωνεῖ βασικῶς μέ τό Πρωτευαγγέλιον, ὁμιλεῖ διὰ τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.

Διὰ νά κατανοήσωμεν τὰ εἰκονιζόμενα εἰς τὴν παράστασιν τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, πρέπει νά παραθέσωμεν μερικά ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν διήγησιν τοῦ Ἰακώβου:

«Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη λέγων αὐτῇ· Ἄννα Ἄννα, ἐπήκουσε Κύριος τῆς δεήσεώς σου, καὶ συλλήψει καὶ γεννήσεις, καὶ λαληθήσεται τό σπέρμα σου ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ... Καὶ ἰδοὺ ἦλθον ἄγγελοι δύο λέγοντες αὐτῇ· Ἰδοὺ Ἰωακείμ ὁ ἀνὴρ σου ἔρχεται μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ. Ἄγγελος γάρ Κυρίου κατέβη πρὸς αὐτόν λέγων· Ἰωακείμ Ἰωακείμ, ἐπήκουσε Κύριος ὁ Θεός τῆς δεήσεώς σου· κατάβηθι ἐντεῦθεν· ἰδοὺ γάρ ἡ γυνὴ σου Ἄννα ἐν γαστρὶ λήπεται... Καὶ ἰδοὺ Ἰωακείμ ἦκε μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ, καὶ ἔστη Ἄννα πρὸς τὴν πύλην καὶ εἶδε τὸν Ἰωακείμ ἐρχόμενον, καὶ δραμοῦσα ἐκρεμάσθη εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ... Ἐπληρώθησαν δέ οἱ μῆνες αὐτῆς· ἐν δέ τῷ ἐνάτῳ μηνὶ ἐγέννησεν Ἄννα. Καὶ εἶπεν τῇ μαίᾳ· Τί ἐγέννησα; Ἡ δέ εἶπεν· Θῆλυ· Καὶ εἶπεν Ἄννα· Ἐμεγαλύνθη ἡ ψυχὴ μου ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· καὶ ἀνέκλινεν αὐτήν. Πληρωθεῖσάν δέ τῶν ἡμερῶν ἀπεσμήξατο Ἄννα, καὶ ἔδωκεν μασθὸν τῇ παιδί, καὶ ἐπωνόμασε τό ὄνομα αὐτῆς Μαριάμ».

Ὅπως βλέπομεν εἰς τὴν ἀνωτέρω διήγησιν, ἡ Γέννησις τῆς Παναγίας ἀναγγέλλεται ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ὕστερα ἀπὸ μακρὰν περίοδον ἀτεκνίας τῶν γονέων τῆς. Ἄγγελος ἀναγγέλλει τὴν γέννησιν καὶ ἄλλων βιβλικῶν προσώπων· τοῦ Σαμψών, τοῦ Σαμουὴλ, τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Ἡ Γέννησις ὅμως τῆς Παναγίας διαφέρει, διότι εἶναι «τοῦ Ἀδάμ ἡ ἀνάπλασις καὶ τῆς Εὕας ἡ ἀνάκλησις· τῆς ἀφθαρσίας ἡ πηγὴ καὶ τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγὴ, δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν καὶ τοῦ θανάτου ἐλυτρώθημεν...» (Δοξαστικόν τῆς Λιτῆς τοῦ πλ. δ' ἤχου).

Τὴν σύγκρισιν μεταξύ τῆς μητρός τῆς Παναγίας καὶ ἄλλων ἀτέκνων γυναικῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς κάνει ὠραιότατα τό γ' Στιχηρόν τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς ἑορτῆς τοῦ πλ. β' ἤχου:

«Εἰ καὶ θεῖω βουλήματι περιφανεῖς στεῖραι γυναῖκες ἐβλάστησαν, ἀλλὰ πάντων ἡ Μαρία τῶν γεννηθέντων θεοπρεπῶς ὑπερέλαμψεν· ὅτι καὶ ἀγόνου παραδόξως τεχθεῖσα μητρός, ἔτεκεν ἐν σαρκὶ τῶν ἀπάντων Θεόν, ὑπὲρ φύσιν ἐξ ἀσπόρου

γαστρός...».

Ὅπως βλέπομεν εἰς ὅλα σχεδόν τά τροπάρια τῆς ἱερᾶς Ἀκολουθίας τοῦ Γενεθλίου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, οἱ ἱεροὶ ὑμνογράφοι τονίζουν, παραλλήλως πρὸς τὴν Γέννησιν τῆς Παναγίας, καὶ τὸν ρόλον τῆς ὡς Μητρός τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη εἰς τὴν λύσιν τῆς στειρώσεως τῆς Ἄννης διαβλέπουν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας τὴν λύσιν τῆς στειρώσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἡ ὁποία θὰ ἀπολαύσῃ τοὺς καρπούς τῆς θείας Χάριτος. Ἡ Χάρις αὕτη «καρπογονεῖν λαμπρῶς ἀπάρχεται» μέ τὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ «Ἡ Γέννησις τῆς Θεοτόκου»

Ὁ βυζαντινὸς ἀγιογράφος τῆς εἰκόνος τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ἔνταξιν τῶν σχετικῶν σκηνῶν τὸ ἀπόκρυφον Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου διὰ νὰ ὑπογραμμίσῃ τὴν θαυματουργικὴν Γέννησιν τῆς Θεοτόκου. Ταυτοχρόνως ὅμως μένει πιστὸς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας του, ὅπως τὴν βλέπομεν εἰς τά τροπάρια τῆς ἐορτῆς. Διὰ τοῦτο ἐνῶ εἰκονίζει τὴν Θεοτόκον ἐντὸς λίκνου, ὡς βρέφος ἐσπαργανωμένον, δέν παραλείπει νὰ ἐπιγράψῃ ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῆς τὰ συνήθη συμπλήματα ΜΡ- ΘΥ (Μήτηρ Θεοῦ).

Εἰς ὅλα σχεδόν τά τροπάρια τόσον τῆς ἐορτῆς τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, ὅσον καὶ τῆς Συλλήψεως τῆς Ἁγίας Ἄννης (9 Δεκεμβρίου), τονίζεται ὅτι ἡ γεννηθεῖσα ἢ συλληφθεῖσα παιδίσκη εἶναι Μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν εἰκόνα, δεσπόζει ἡ μορφή τῆς Ἁγίας Ἄννης, πού εἰκονίζεται μισοκαθισμένη εἰς τὸ κρεβάτι. Μέ τὴν ἀριστεράν της χεῖρα, πού μόλις προβάλλει ἀπὸ τὸ ὀλοκόκκινον μαφόριόν της, στηρίζει τὴν κεκλιμένην κεφαλὴν της. Αἱ εὐσεβεῖς

σκέψεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔχει βυθισθῇ λόγῳ τοῦ παραδόξου θαύματος, διαβάζονται εἰς τὴν λυπηρὰν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου της.

Εἰς τό μέσον τῆς εἰκόνος εἰκονίζονται αἱ δοῦλαι, αἱ «παιδίσκαι», πού σπεύδουν νά δώσουν φαγητόν εἰς τὴν λεχώ καί νά τὴν περιποιηθοῦν. Ἡ μεσαία ἴσως νά εἶναι ἡ Ἰουδίθ, τὴν ὁποίαν κατ' ὄνομα ἀναφέρει τό Πρωτευαγγέλιον τοῦ Ἰακώβου. Μία ἀπό τὰς δούλας μέ ριπίδιον κάμνει ἀέρα εἰς τὴν Ἄννα.

Ἡ σκηνή εἰς τό ἄνω ἀριστερόν μέρος τῆς εἰκόνος ἔχει ἐμπνευσθῇ ἀπό τὴν συνάντησιν τοῦ Ἰωακείμ καί τῆς Ἄννης μετὰ τὴν ἀναγγελίαν ὑπό τοῦ ἀγγέλου περὶ ἀποκτήσεως τέκνου. Οἱ δύο εὐτυχισμένοι γονεῖς ἐναγκαλίζονται καί ἀσπάζονται εἰς τὴν πύλην τοῦ σπιτιοῦ των (ἢ κατὰ τὸν Ψευδο-Ματθαῖον εἰς τὴν Χρυσὴν πύλιν τῆς πόλεως). Ἡ Ἁγία Ἄννα λέγει εἰς τὸν ἄνδρα της κατὰ τό Πρωτευαγγέλιον: «Νῦν οἶδα ὅτι Κύριος ὁ Θεός εὐλόγησέ με σφόδρα...».

Εἰς τό δεξιόν μέρος τῆς εἰκόνος εἰκονίζεται ὁ Ἰωακείμ εἰς στάσιν προσευχῆς. Εἰς αὐτὴν τὴν ἱερὰν στιγμὴν τὸν εὐρῆκεν ὁ ἄγγελος, πού τοῦ μετέφερε τὴν χαρμόσουν εἶδσιν. Ὁ Ἰωακείμ εὐρίσκεται ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Θεοτόκον, ἔχει ἐστραμμένον τό βλέμμα του πρὸς αὐτὴν καί συνομιλεῖ μαζί της.

Πλησίον τῆς νεογεννήτου Παναγίας κάθεται γνέθουσα μία παιδίσκη.

Εἰς τὴν ὅλην εἰκόνα κυριαρχεῖ ὁ τόνος τῆς χαρᾶς.

Τὰ χρώματα τῶν ἐνδυμάτων καί τῶν ἀρχιτεκτονημάτων εἶναι ζωηρά, τὰ πρόσωπα φωτεινά, ὅπως ἄλλωστε ταιριάζει εἰς τὴν γέννησιν τέκνου ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀναμονῆς.

Κλείομεν τὴν ἀνάλυσιν τῆς εἰκόνος τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου μέ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ εἰς τό Γενέσιον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου:

«Ὡ ζευγος λογικῶν τρυγόνων Ἰωακείμ καί Ἄννα τό σωφρονέστατον. Ὑμεῖς τὸν τῆς φύσεως νόμον, τὴν σωφροσύνην, τηρήσαντες τῶν ὑπὲρ φύσιν κατηξιώθητε· τετόκατε (=ἔχετε γεννήσει) γάρ τῷ κόσμῳ Θεοῦ μητέρα ἀπείρανδρον. Ὑμεῖς εὐσεβῶς καί ὁσίως ἐν ἀνθρωπίνῃ φύσει πολιτευσάμενοι, ὑπὲρ ἀγγέλους καί τῶν ἀγγέλων δεσπόζουσιν νῦν θυγατέρα τετόκατε. Ὡ θυγάτριον ὡραιότατον καί γλυκύτατον· ὧ κρίνον ἀναμέσον τῶν ἀκανθῶν ἐκφυέν ἐξ εὐγενεστάτης καί βασιλικωτάτης ρίζης δαβιτικῆς... Ὡ ρόδον ἐξ ἀκανθῶν τῶν Ἰουδαίων φυέν καί εὐωδίας θείας πληρῶσαν τὰ σύμπαντα. Ὡ θυγάτερ Ἀδάμ καί μήτηρ Θεοῦ. Μακαρία ἡ ὁσφύς καί ἡ γαστήρ ἐξ ὧν ἀνεβλάστησας· μακάριαι αἱ ἀγκάλαι αἱ σε ἐβάστασαν καί χεῖλη τὰ τῶν ἀγνῶν φιλημάτων σου ἀπολαύσαντα, μόνα τὰ γονικά, ἵνα ἦς ἐν πᾶσιν ἀειπαρθενεύουσα».

Πηγή: www.faneromenihol.gr